

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗАКАРПАТСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Медведь М. М.,
директор бібліотеки
Закарпатський державний університет
(м. Ужгород, Україна)

Бібліотека університету є навчальним, науковим, інформаційним та культурно-просвітницьким структурним підрозділом вузу і забезпечує творами друку та іншими інформаційними матеріалами навчальний, науковий та виховний процеси вузу.

(витяг з Положення про бібліотеку вищого закладу освіти, затверджено наказом Міністерства України від 31.08.98 №321)

The article deals with the meaning and tasks of E-Library in the process of modern education. The author analyses the work of E-Library at Transcarpathian State University.

Бібліотека Закарпатського державного університету є ключовою ланкою в інформаційному забезпеченні навчального процесу університету. Динамічний розвиток університету, відкриття нових спеціальностей позитивно вплинули на розвиток вузівської книгозбірні. За 15 років існування бібліотечний фонд університету виріс до 200-тисячного. Цифра чимала, адже це майже чотирнадцять тисяч примірників щорічно. Успішно розвивалась і матеріальна база бібліотеки, створювались нові центри, відкривались нові філії. Бібліотека стала своєрідним центром освітнього і культурного життя університету. Її головною метою завжди залишається ефективне забезпечення навчальними, бібліографічними та інформаційними послугами навчальний процес та потреби науковців. Зміни в суспільстві, які відбуваються за останнє десятиріччя, спричинили зміни в бібліотечно-інформаційній діяльності. Ці зміни, у свою чергу, стрімко поширили можливість застосування комп'ютерних технологій, адже дуже активним сьогодні стає посилення інформаційної функції бібліотеки, тому й необхідний суттєвий перегляд підходів, технологічних процесів.

Створення інформаційних технологій бібліотечної справи підсилилось з прийняттям Закону України «Про національну програму інформатизації». Ввійшовши в інформаційний простір, на перше місце бібліотека поставила завдання збереження прав людини на вільний доступ до інформації.

Концепція посилення інформаційної діяльності, яка реалізовується з 2001 року, передбачає поліпшення обслуговування користувачів та організації їхнього доступу до ресурсів бібліотеки, в тому числі електронних [3, с.6-9].

Бібліотека Закарпатського державного університету - перша бібліотека Закарпаття, яка, не вагаючись, сміливо обрала шлях інформаційних технологій. Глобальні перетворення по модернізації національної системи вищої освіти в світлі

положень Болонської декларації поставили стратегічно нові завдання перед колективом викладачів та науковців університету.

Основною стратегією бібліотеки є забезпечення підтримки якості освіти, її доступності, перетворення традиційної навчальної бібліотеки на бібліотеку, де надається широкий спектр інформаційних послуг. Опанування новітніх інформаційних технологій на основі запровадження автоматизованої бібліотечної програми УФД/Бібліотека (встановлена у 2004 році), чітко намічені етапи впровадження інформатизації бібліотеки, дали змогу за короткий термін перетворити традиційну університетську бібліотеку у бібліотеку нової формації. Як результат - доступ до фондів бібліотеки став більш доступним, як у часі, так і у просторі.

Швидкість доступу до інформації - ось найважливіша перевага інформатизації. Створення та формування електронних ресурсів розпочалось зі створення електронного каталогу бібліографічних описів. Завершуючи електронний опис, паралельно створюються тематичні каталоги, каталоги персоналій, каталоги-класифікатори. В перспективі відбір документів за темами став найпопулярнішим засобом відбору документів.

Автоматизація привнесла низку нових, раніше не доступних бібліотекарю можливостей. Найголовніша з них - усунення великої кількості рутинних операцій та підвищення ефективності усієї роботи шляхом модернізації.

Для сучасного розвитку бібліотеки характерне формування фонду електронних ресурсів, головна мета якого є оперативність доступу. Ось на цьому і сконцентрувала увагу бібліотека ЗакДУ, розпочавши комплектування фонду електронної бібліотеки.

Фонд електронних ресурсів формується з 2005 року. Його складові:

університету;

методичні посібники, тексти лекцій, практичні рекомендації та інше);

- електронна база публікацій науковців ЗакДУ;

Формування електронної бібліотеки є пріоритетним напрямом інформатизації бібліотеки. Її здійснення проходить двома шляхами - оцифрування документів з паперових носіїв та придбанням електронних документів. Використання резервів електронної бібліотеки набуває все більшої популярності як серед користувачів традиційної форми обслуговування, так і для студентів дистанційного навчання. Переваги такого обслуговування беззаперечні, бо вони забезпечують оперативне одержання інформації, введення її до навчального процесу новітньої інформації, використання бази даних. Інформатизація бібліотеки створює передумови для формування на державному рівні інтегрованого освітнього простору України. Бібліотека Закарпатського державного університету істотно змінює характер своєї діяльності в напрямі інтеграції новітніх технологій в систему обслуговування своїх користувачів, ставлячи на перше місце користувача та його запит.

В Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» термін «електронний документ» трактується як «документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів визначається законодавством. Електронний документ може бути створений, переданий електронними засобами у візуальну форму» [2, с.1-6].

Інформаційна діяльність стала провідним фактором соціально-культурного та суспільного розвитку людства, безумовно, позначившись і на процесах наукової комунікації. Чільне місце у науковій комунікації все ще посідають саме журнальні публікації. Поява нової форми наукового журналу - електронного - в останні десятиліття спричинила цілу низку змін й у самій системі наукової комунікації, в усіх складових ланцюга «автор - наукова праця - публікація - видавництво - бібліотека - читач». Кількість електронних журналів зростає надзвичайно стрімко: перші з'явилися наприкінці 80-х років ХХ ст., вже 27 було в 1991 р., близько 2 тис. - у 1996 р., майже 7 тис. - у 1998 р., до 11 тис. - у 1999 р., понад 15 тис. - у 2003 р., а в 2009 р. - майже 60 тис. назв (за даними Міжнародного довідника періодики Ulrich). Подібних темпів зростання не було від часів появи книгодрукування [4, с.10-11].

Всесвітня мережа Інтернет надає можливість науковцям зробити результати їхніх досліджень доступними всім, всюди та повсякчас. Це стосується статей у наукових журналах, незважаючи на те, чи передплачують бібліотеки ці журнали. А також інших різновидів наукових публікацій доповідей на конференціях, дисертацій, звітів про дослідження. Таку можливість називають відкритим доступом (Open Access).

Науковці публікують результати своїх досліджень, щоб засвідчити свої права на ці дослідження та надати можливість іншим дослідникам ґрунтуватися на вже досягнутих результатах. Якщо ці публікації виходять як статті в журналах, то лише обмежене коло читачів може ознайомитися з ними. Отже, дослідники не завжди вчасно дізнаються про важливі для них статті і не завжди мають можливість доступу до них. Відкритий доступ змінив ситуацію. Основна причина, що примушує авторів розміщувати твори у відкритому доступі - боротьба за збільшення індексу цитування [1, с. 10-11].

Університетська бібліотека як структурний підрозділ вузу провела наукові дослідження, результатом яких став бібліографічний показник, головна мета якого - показати внесок науково-педагогічних працівників Закарпатського державного університету у розбудову нашої країни. А саме - внесок через публікації результатів наукових досліджень у багатьох галузях науки і культури, які систематизовані згідно з галузевим спрямуванням і вказують на впровадження наукових розробок у різні сфери життєдіяльності нашої країни.

Майже два роки колектив бібліотеки працював над добором матеріалів для показника, їх систематизацією, класифікацією, вивіренням. Вихід показника - це своєрідний дарунок рідному вузові до його ювілею. Наукову характеристику видання подає бібліографічний опис показника:

Публікації науково-педагогічних працівників Закарпатського державного університету: Галузевий бібліографічний показник (До 15-річчя

ЗакДУ). Т.1 : Наукові статті, тези доповідей і повідомлень / Укладачі: О.З.Цуняк, К.Ю.Бабич, Н.І.Цьома. - У 2-х т. - Ужгород: ІВА, 2010. - 443с.

В покажчику вміщено 3505 бібліографічних описів публікацій, які об'єднані в найпоширеніші розділи бібліотечно-бібліографічної класифікації.

В електронній бібліотеці ЗакДУ відкрито вільний доступ користувачів до понад 500 електронних статей науковців університету, про які згадано в галузевому покажчику.

На початок 2011 року кількість електронних видань на носіях CD-ROM становить 2080 примірників. З 2009 року до бібліотеки почали надходити електронні книги. Їх унікальність в тому, що вони являють собою навчальні комплекси для кожного факультету університету. В них широко представлено інформацію, починаючи від відомостей про викладача, його наукових регалій, наукових здобутків до орієнтованих тестових завдань модульного контролю, електронних версій підручників, електронних адрес Інтернет - посилань, списку рекомендованої літератури, тощо. Електронні навчально-методичні комплекси широко використовуються студентами й допомагають їм у засвоєнні знань. Новинкою, розміщеною в електронній книзі ЗакДУ, є повнотекстові публікації викладачів, згідно тематики вивчення дисципліни. Електронний комплекс зручний в користуванні, в нього вміщено інструкцію для користувачів-початківців, яка слугує навігатором. Наповнення електронного комплексу електронними версіями підручників являє собою творчий продукт, що постійно вдосконалюється.

Список використаних джерел

1. Проблеми авторського права при електронній публікації у відкритому доступі/ Г.Я. Онисько, С.О. Костишин, С.О. Дубик – Тернопіль: ТДТУ, 2009.–С.10–11.
2. Про електронні документи та електронний книгообмін: Закон України від 22 травня 2003р. №851-IV//Урядовий кур'єр. – 2003. - 2 липня. – С.1–6.
3. Риб'яйцева І. Стратегія розвитку Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О.М.Горького/Бібліотечна планета. – №3. – 2004. – С.6–9.
4. Ярошенко Т.О. Електронні журнали в системі інформаційних ресурсів бібліотеки/Т.О.Ярошенко. – К. Знання, 2010. – С.10–11.